

FAGPLAN KREDITT 2018

*Autorisasjonsordningen
i kreditt*

: INNHOLD

DEL 1

OM FAGPLANEN	4
: 1.1. BAKGRUNN OG FORMÅL MED FAGPLANEN	4
: 1.2. OVERSIKT OVER INNHOLD	4
: 1.3. MÅLET ER Å BENYTTET KOMPETANSEN I KUNDEMØTER	5
: 1.4. OVERGANGSORDNINGER	5
: 1.5. KRAV TIL BESTÅTT OG TIDSBEGRENSNING	6
: 1.6. OPPLÆRINGSMATERIELL	6
: 1.7. KARTLEGGINGSTEST	6
: 1.8. KUNNSKAPSNIVÅER	6

DEL 2

EMNER I KREDITT	7
: 2.1. EMNEOMRÅDE 1: RAMMEBETINGELSER FOR KREDITT	7
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	7
FAGEMNE 1.1. RAMMEBETINGELSER, INTERN POLICY OG ROLLEFORSTÅELSE	7
: 2.2. EMNEOMRÅDE 2: KREDITTVURDERINGEN OG KREDITTPRODUKTER	9
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	9
FAGEMNE 2.1. LIVSFASER	9
FAGEMNE 2.2. EKTEFELLERS OG SAMBOERES GJELDSSTIFTELSE	9
FAGEMNE 2.3. KREDITTVURDERINGEN	10
FAGEMNE 2.4. VALG AV PRODUKTER, PRODUKTEGENSKAPER OG PRIS	11
: 2.3. EMNEOMRÅDE 3: AKTUELLE SIKKERHETER OG PANTSETTELSE	12
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	12
FAGEMNE 3.1. FELLESREGLER FOR PANTSETTELSE	12
FAGEMNE 3.2. FORSIKRINGSFORHOLD	13
FORSKJELLIGE TYPER PANTEOBJEKTER	13
FAGEMNE 3.3. PANT I FAST EIENDOM	14
FAGEMNE 3.4. PANT I BORETTSLAGSANDEL	14
FAGEMNE 3.5. PANT I AKSJELEILIGHET	14
FAGEMNE 3.6. SALGSPANT	15
FAGEMNE 3.7. PANT I ENKLE PENGEKRAV	15
FAGEMNE 3.8. PANT I AKSJER	15
FAGEMNE 3.9. PANT I VERDIPAPIRFONDSANDELER	16
FAGEMNE 3.10. KAUSJONER	16
: 2.4. EMNEOMRÅDE 4: INFORMASJON/FORKLARING TIL KREDITTKUNDEN, FRARÅDINGSPLIKT OG LØSNINGSFORSLAG	17
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	17
FAGEMNE 4.1. INFORMASJONSKRAV OG FORKLARINGSPLIKT	17
FAGEMNE 4.2. FRARÅDINGSPLIKTEN VED KREDITTOPPTAK	18
FAGEMNE 4.3. LØSNINGSFORSLAG	18
: 2.5. EMNEOMRÅDE 5: DOKUMENTER I KREDITTBEHANDLINGEN	18
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	18
FAGEMNE 5.1. DOKUMENTER I KREDITT- OG SIKKERHETSETABLERINGEN Beskrivelse	18
FAGEMNE 5.2. AVTALEINNGÅELSE OG FINANSAVTALELOVENS KRAV	19

: 2.6. EMNEOMRÅDE 6: OPPFØLGING I KREDITTENS LØPETID, INNFRIELSE OG MISLIGHOLD	19
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	19
FAGEMNE 6.1 OPPFØLGING OG VEILEDNING	19
FAGEMNE 6.2. RETUR AV KREDITT- OG SIKKERHETSDOKUMENTER	19
FAGEMNE 6.3. MISLIGHOLD OG TVANGSINNDRIVELSE	19
FAGEMNE 6.4. DOKUMENTENES BETYDNING SOM TVANGSGRUNNLAG	20

DEL 3

FELLES EMNER MED FINANSIELL RÅDGIVNING	20
: 3.1. EMNEOMRÅDE 1: PERSONLIG ØKONOMI	20
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	20
FAGEMNE 1.1. PRIVATØKONOMISK STYRING, BUDSJETT, RELEVANTE EMNER I ULIKE LIVSFASER	21
FAGEMNE 1.2. SKATTEMELDING OG SKATT	21
FAGEMNE 1.3. ALDERSPENSJON OG UFØRETRYGD	22
FAGEMNE 1.4. ARV, FORSKUDD PÅ ARV, SKATT OG TILPASNINGER	23
FAGEMNE 1.5. ØKONOMISKE OG JURIDISKE SIDER VED INNGÅELSE OG OPPLØSNING AV EKTESKAP OG UGIFT SAMLIV	24
FAGEMNE 1.6. MINDREÅRIGE, VERGE, FYLKESMANNEN OG BANKEN	25
: 3.2. EMNEOMRÅDE 2: MAKROØKONOMI	26
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	20
FAGEMNE 2.1. INNLEDNING	27
FAGEMNE 2.2. NASJONALREGNSKAP OG ANDRE SENTRALE ØKONOMISKE STØRRELSER	28
FAGEMNE 2.3. KREDITT - OG VALUTAMARKEDET	28
FAGEMNE 2.4. KONJUNKTURTEORI	29
FAGEMNE 2.5. INFLASJON OG PENGEPOLITIKK	30

DEL 4

TVERRGÅENDE EMNER	31
: 4.1. TVERRGÅENDE EMNE 1: GRUNNLEGGENDE REGELVERK	31
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	31
TVERRGÅENDE FAGEMNE 1.1. GRUNNLEGGENDE LOVFORSTÅELSE	32
TVERRGÅENDE FAGEMNE 1.2. SÆRLIGE RELEVANTE OFFENTLIGRETTSLIGE BESTEMMELSER	33
TVERRGÅENDE FAGEMNE 1.3. SÆRLIGE RELEVANTE PRIVATRETTSLIGE BESTEMMELSER	34
: 4.2. TVERRGÅENDE EMNE 2: ETIKK OG GOD RÅDGIVNINGSSKIKK	35
<i>Oversikt og bakgrunn</i>	35
TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.1. ETISKE BEGREPER	36
TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.2. ETISKE PRINSIPPER	36
TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.3. ETISKE DILEMMAER	37
TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.4. ETIKK OG TILBAKEMELDINGSKULTUR	37
TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.5. PROFESJONSETIKK	38
TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.6. GOD RÅDGIVNINGSSKIKK	39

Antall oppgaver 110

• DEL 1

OM FAGPLANEN

: 1.1. BAKGRUNN OG FORMÅL MED FAGPLANEN

I forbindelse med samordning av finansnæringens autorisasjons- og godkjenningsordninger ble det besluttet å utvikle en felles fagplan i kreditt som beskriver minimumskravene til kompetanse hos kredittrådgivere i privatmarkedet. Med utgangspunkt i denne er det nå etablert en nasjonal autorisasjonsordning for kredittrådgivere. Målet er å styrke kvaliteten på kredittrådgivning overfor kundene. Det er avgjørende for kundene at alle som arbeider innenfor feltet kreditt for privatmarkedet, har den nødvendige minstekompetanse og etterlever God skikk. Det er også viktig for den alminnelige tillit som finansnæringen er avhengig av og for næringens omdømme. En felles kompetansesstandard og testing i et kontrollert miljø bidrar til legitimitet og troverdighet.

Med kredittrådgivning forstås den personlige veiledning som finansforetakenes rådgivere gir om kreditt til privatpersoner.

For å bli autorisert må rådgiverne bestå en omfattende kunnskapsprøve. Hensikten med kunnskapsprøven er å dokumentere fagkunnskap. Fagplanen for kunnskapsprøven gir kandidatene en oversikt over faginnhold, stoffomfang, kunnskapskrav og kunnskapsnivå. Fagplanen gir også grunnlag for å utvikle relevante opplæringsopplegg.

EUs direktiv om boligkreditt (Mortgage Credit Directive) skal implementeres i norsk rett, og vil kunne påvirke kravene til blant annet kredittkompetanse og kundeinformasjon. Fagplanens innhold vil bli tilpasset kravene i direktivet.

Fagplanen er et dynamisk dokument. Fra publisering av endret fagplan vil det gå tre måneder før kandidatene testes i nytt eller endret fagstoff. Siste versjon finnes alltid tilgjengelig på FinAut sine nettsider.

: 1.2. OVERSIKT OVER INNHOLD

Fagplanen beskriver minimumskrav til generell fagkunnskap som det forventes at kompetente kredittrådgivere i privatmarkedet skal ha. Dvs. kunnskap om:

- kredittinstitusjoners rammebetingelser og rolle i samfunnet og rådgivers rolle overfor kunder
- personlig økonomi (livsfaser, behov, produkter og løsninger)
- viktige elementer i kredittvurderingen, som for eksempel risikoelementer i kredittarbeidet, kredittdokumenter, panteetablering med mer.

Den samlede fagplanen gjelder for kandidater som kun er kredittrådgivere.

Kandidater som er AFR-autoriserte, får fritak for del 3 og 4. Kandidater som er GOS-godkjente, får fritak for del 4.

I Del 2 av fagplanen beskrives emnene i Kreditt privatmarked.

I Del 3 av fagplanen presenteres emner som er felles med finansiell rådgivning (AFR).

I Del 4 av fagplanen presenteres Tverrgående emner som er felles for alle fagplaner/ordninger. (Grunnkompetansen i all kunderådgivning i privatmarkedet).

Testing av kunnskap

Fra FinAuts store spørsmålsdatabase trekkes det et fast antall oppgaver etter et bestemt uttrekksmønster. Kandidaten tildeles en kunnskapsprøve med definert uttrekk fra de emnene vedkommende skal ha. Dvs. at det tas hensyn til eventuelle fritak som kandidaten skal ha.

Emneområder for kreditt privatmarked	Antall oppgaver i test
Emneområder kreditt	
Rammebetingelser for kreditt	4
Kredittvurderingen og kredittprodukter	22
Aktuelle sikkerheter og pantsettelse	20
Informasjon/forklaring til kredittkunden, frarådingsplikt og løsningsforslag	4
Dokumenter i kredittbehandlingen	3
Oppfølging i kredittens løpetid, innfrielse og mislighold	2
Tilleggsemner:	
* Personlig økonomi	25
* Makroøkonomi	10
Tverrgående emner	
* Generelt regelverk, Etikk og god rådgivningsskikk	20
Antall oppgaver	110

*Kandidater med AFR-autorisasjon får fritak for Personlig økonomi, Makroøkonomi og Tverrgående emner.

*Kandidater med GOS-godkjenning får fritak for Tverrgående emner.

: 1.3. MÅLET ER Å BENYTTE KOMPETANSEN I KUNDEMØTER

Finansnæringen ønsker rådgivere med fagkunnskap og ferdigheter som til sammen gir en helhetlig anvendbar kompetanse til beste for kunden. Fagkunnskap er en forutsetning for god praksis, men er i seg selv ikke nok til å gi god praksis. FinAut anbefaler at opplæring tilrettelegges på en slik måte at rådgiverne får anvendt kunnskapen, trent på en mest mulig praksisnær måte og i tråd med God skikk (Bransjenormen «God skikk» fra 1.oktober 2018), næringens standard for kundemøter.

Relevante metoder kan være:

- Eksempler fra praksis
- Caseoppgaver
- Rollespill
- Felles diskusjon
- Medlytt

I Kreditt testes praktisk kompetanse gjennom vurdering av et antall gjennomførte kredittsaker, som dokumenterer at kandidaten kan anvende kompetansen i kredittvurderingen. Hver sak skal evalueres av den personen som er utpekt som kandidatens sensor i henhold til felles krav fra FinAut. Felles rammeverk og sensorveiledning vil bli utarbeidet.

: 1.4. OVERGANGSORDNINGER

For tidligere internt «godkjente» kredittrådgivere (dvs. at kandidatene bedriver kredittvurdering etter fullmakt i bedriften og oppfyller kravet til yrkesrelevant praksis), er det tilstrekkelig at kunnskapssprøven er bestått innen 21.03.2019. Disse får fritak for praksiskravet og Samtalen.

: 1.5. KRAV TIL BESTÅTT OG TIDSBEGRENSNING

Kunnskapsprøven er bestått når kandidaten har minst 70 % korrekte svar totalt og minst 50 % korrekte svar på hvert enkelt av de seks emneområdene.

Tillatt tid på kunnskapsprøven avhenger av hvilken prøve man skal ha:

- Prøve med kredittemner, tilleggsemner og tverrgående – 3 timer inkludert pauser o.l.
- Prøve med kredittemner og tilleggsemner – 2,5 timer inkludert pauser o.l.
- Prøve med kun kredittemner – 1,5 timer inkludert pauser o.l.

: 1.6. OPPLÆRINGSMATERIELL

Finansbedriftene har selv ansvar for opplæring (metoder, omfang og leverandører). Noe opplæringsmaterieell er utviklet i regi av bransjefellesskapet og er fritt tilgjengelig på FinAuts nettside:

- Mot og tillit - etikk for rådgivere/selgere i finansbransjen
- Kommenttarhefte til god rådgivningsskikk
- Aktuelle lover og regler
- Rundskriv

: 1.7. KARTLEGGINGSTEST

Alle kandidater har tilgang til kartleggingstester som omhandler enten hele fagplanen eller de delene som AFR-autoriserte og GOS-godkjente skal testes i. Kartleggingstestene er realistiske med like mange oppgaver og samme tidsramme som kunnskapsprøvene. Hensikten med kartleggingstesten er å gi kandidaten en indikasjon om opplæringsbehov, samt et bilde av innhold, vanskelighetsgrad og tidsbruk i selve kunnskapsprøven. For mange kandidater er det også nyttig å trene på flervalgsoppgaver som testform, og å bli kjent med brukergrensesnittet som benyttes på kunnskapsprøven.

: 1.8. KUNNSKAPSNIVÅER

Det kreves ulike nivåer av kunnskapsbeherskelse, og disse er spesifisert under hvert delemne i fagplanen:

- Nivåene beskriver hvilken kompleksitet oppgavene har.
- Nivåene bygger på hverandre. Har man kunnskap på nivå 2, betyr det at man også kunnskap på nivå 1.
- Delemner som skal testes på nivå 2 kan også ha oppgaver som er på nivå 1.
- Kunnskapsnivåer er spesifisert under hvert delemne i fagplanen.

Kunnskapsnivåer	Beskrivelse – noen stikkord
Gjengi fakta/vite at	• huske eller gjengi informasjon, fakta, begreper, definisjoner og prinsipper • vite at noe er som det er • kjenne til metoder, lover etc.
Forståelse	• forstå sammenhengen i en problemstilling eller forholdet mellom ulike størrelser eller begreper • forstå meningen eller hensikten med noe • omforme eller oversette informasjonen, ikke bare gjengi faktabasert kunnskap
Anvendelse	• finne ut hvilken metode eller prinsipp som kan brukes for å løse oppgaven • identifisere en kjent situasjon/problem og bruke hensiktsmessig kunnskap eller metode • forutsi/anslå (eller resonnere seg fram til) sannsynlige hendelser fra spesifiserte betingelser

• DEL 2 EMNER I KREDITT

: 2.1. EMNEOMRÅDE 1: RAMMEBETINGELSER FOR KREDITT

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler de rammebetingelser kredittinstitusjoner står overfor. Det vil si de lover, forskrifter og retningslinjer som omgir virksomheten. Foruten dette har også den enkelte kredittinstitusjon en egen kredittpolicy og interne retningslinjer. Videre er det viktig for kredittrådgivere å forstå og være seg bevisst de ulike rollene de spiller vis-à-vis kredittkunden, men også i forhold til arbeidsgiver og av hensyn til omdømmet til den næringen man representerer.

FAGEMNE 1.1. RAMMEBETINGELSER, INTERN POLICY OG ROLLEFORSTÅELSE

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til og forstå de mest sentrale rammebetingelsene for å yte kreditt i privatmarkedet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.1.1. Sentrale institusjoner Kandidaten skal kjenne til sentrale institusjoner og rollene de har i kredittmarkedet.	Fakta
1.1.2. Sentrale lover Kandidaten skal kjenne til sentrale lover og forstå deres rolle i ulike deler av kredittprosessen. <i>Sentrale lover:</i> • Finansavtaleloven • Hvitvaskingsloven • Panteloven • Finanstilsynsloven • Finansforetaksloven • Tvangsfullbyrdelsesloven • Gjeldsordningsloven	Fakta Forståelse
1.1.3. Sentrale forskrifter <i>Forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig:</i> • Kandidaten skal forstå Finansdepartementets forskrift om nye utlån med pant i bolig. <i>Forskrift om fakturering av kredittkortgjeld:</i> • Kandidaten skal kjenne til og forstå Finansdepartementets forskrift om fakturering av kredittkortgjeld.	Fakta Forståelse

fortsetter ...

... fortsettelse fra forrige side

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kapitalkravsforskriften - krav til risikoklassifisering, sikkerheter og kapitaldekning: • Kandidaten skal vite hvilken informasjon og dokumentasjon som bør ligge bak verdivurderingen av ulike sikkerheter, hvordan denne innhentes og forstå betydningen av dette for å kunne fastslå kundens belåningsgrad (LTV). • Kandidaten skal kjenne til og forstå begrepet realisasjonsverdier, forstå boligmarkedets likviditetsrisiko, kjenne til sentrale prisdrivere i boligmarkedet og skjønne hvordan et eventuelt boligprisfall vil kunne påvirke kundens belåningsgrad og bankens risiko. • Kandidaten skal videre forstå prinsippene for og hensikten bak klassifisering av kredittkunder, herunder kjenne til og forstå sammenhengen mellom begrepene: - Misligholdssannsynlighet (PD) - Tap ved mislighold (LGD) - Bruttoverdi av den misligholdte kreditten (EAD) • Kandidaten skal også kjenne til hovedtrekkene i kapitaldekningskravene og hvordan egenkapitalavkastningen beregnes.	Fakta Forståelse
1.1.4. Finanstilsynets retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån Kandidaten skal forstå Finanstilsynets retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån.	Fakta Forståelse
1.1.5. Fundingkilder, kostnader og rentemargin Kandidaten skal kjenne til de ulike fundingkildene kredittinstitusjoner har tilgang til, kostnadene knyttet til de enkelte fundingkildene og forstå hvordan kostnadene påvirker kredittrenten som kunden må betale. Kandidaten skal også forstå hva som ligger i begrepet rentemargin.	Fakta Forståelse
1.1.6. Intern policy og retningslinjer Kandidaten skal vite at kredittinstitusjonene har et internt regelverk som normalt består av en kredittstrategi, kredittpolicy, kredittbehandlingsrutiner og bevilgningsreglement.	Fakta
1.1.7. Ulike roller som kredittrådgiver – rolleavklaring Kandidaten skal vite at han/hun kan ha flere roller i etableringen og gjennomføring av en kredittavtale, og forstå hva de ulike rollene innebærer. <i>Sentrale roller er:</i> • Selger/markedsfører • Rådgiver • Bankens representant • Informasjonsinnhenter og kredittvurderer • Kredittbevilger • Engasjementoppfølger • Kredittavvikler	Fakta Forståelse

: 2.2. EMNEOMRÅDE 2: KREDITTVURDERINGEN OG KREDITTPRODUKTER

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler kredittvurdering og de ulike kredittprodukter og deres egenskaper. Sentralt står hovedmålsettingen med kredittvurderingen, og hvordan denne gjennomføres med den hensikt å gi kvalifisert og tilpasset rådgivning basert på viktige forhold som livsfaser, ekteskap og samboerforhold og kjennskap til de ulike kredittproduktene, deres egenskaper og pris. Kredittrådgiveren skal være i stand til å identifisere og vurdere kredittrisiko, gi råd på et generelt grunnlag og også være i stand til å kunne innstille kreditt på et kredittfaglig grunnlag.

FAGEMNE 2.1. LIVSFASER

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til kredittbehov og likviditetsmessige utfordringer som kan oppstå i ulike livsfaser.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.1.1. Økonomiske konsekvenser av normale livshendelser Kandidaten skal kjenne til hvordan ulike normale livshendelser kan påvirke kredittavtalen og kundens betjeningsevne (f.eks. samboerskap, giftemål, familieførøkelse, skilsmisse, pensjon, ulykke eller sykdom, ektefelle/samboers død m.m.).	Fakta
2.1.2 Økonomisk planlegging av fremtidige hendelser Kandidaten skal forstå behovet for økonomisk planlegging for fremtidige hendelser, og kunne identifisere og foreslå løsninger for kredittopptak, boligbytte, nedbetaling av kreditt, refinansiering m.m.	Fakta Forståelse Anvendelse
2.1.3 Planlegging og budsjettering Kandidaten skal forstå viktigheten av planlegging og budsjettering for å avdekke betjeningsevne og vurdere belåningsgrad.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 2.2. EKTEFELLERS OG SAMBOERES GJELDSSTIFTELSE

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til sentrale forhold rundt ektefellers og samboeres gjeldsstiftelse, samt forpliktelser og ansvar, og adgangen til å pantsette egne formuesgoder.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.2.1 Ekteskap og samboerforhold Kandidaten skal forstå forskjellen mellom det ansvar ektefeller har i det innbyrdes økonomiske fellesskapet, og hvilke roller de har vis-à-vis kreditor i et kredittforhold. Kandidaten skal også kjenne til kravet om skriftlig ektefellesamtykke ved salg eller pantsettelse av felles bolig. Videre skal kandidaten vite at samboerforhold ikke er lovregulert på samme måte som ekteskap.	Fakta Forståelse
2.2.2 Gjeldsstiftelse og ansvar Kandidaten skal forstå ektefellers rett til å ta opp kreditt, herunder ansvar mellom dem og ovenfor kredittinstitusjonen.	Fakta Forståelse
2.2.3 Begrensninger i rådighet over formuesgoder Kandidaten skal kjenne til ektefellers rett til å pantsette formuesgoder de eier, samt hvem som må underskrive de ulike dokumentene.	Fakta

FAGEMNE 2.3. KREDITTVURDERINGEN

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til hovedmålsettingen med kredittvurderingen, og hvordan denne gjennomføres med den hensikt å gi kvalifisert og tilpasset rådgivning. I dette ligger også å kunne anvende forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig, samt retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.3.1 Informasjon for vurdering av kredittverdighet Kandidaten skal vite hvilken sentral informasjon som bør samles inn for å kunne vurdere kundens kredittverdighet, og hvordan denne samles inn.	Fakta
2.3.2 Avdekke kredittbehov Kandidaten skal kunne avdekke kundens kredittformål og kredittbehov, og forstå hva det innebærer.	Fakta Forståelse Anvendelse
2.3.3 Kartlegge kundens økonomi Kandidaten skal kunne kartlegge og dokumentere kundens egenkapital, inntekt, gjeld og økonomisk situasjon, både ved nåsituasjon og ved eventuelle fremtidig kredittopptak, og forstå betydningen av dette og hva det innebærer.	Fakta Forståelse Anvendelse
2.3.4 Avdekke betalingsevne og risiko Kandidaten skal kunne avdekke kundens betalingsevne og -vilje for å begrense risikoen som ligger i engasjementet, og forstå betydningen av dette, herunder kunne anvende forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig og retningslinje om forsvarlig utlånspraksis for forbrukslån.	Fakta Forståelse Anvendelse
2.3.5 Kundens økonomiske toleranse Kandidaten skal kunne vurdere kundens likviditetssituasjon og konsekvenser av en eventuell renteøkning. Kandidaten skal kunne presentere dette for kunden slik at denne har grunnlag for å vurdere risikoen og gjør sitt eget valg.	Fakta Forståelse Anvendelse

FAGEMNE 2.4. VALG AV PRODUKTER, PRODUKTEGENSKAPER OG PRIS

Beskrivelse

Kandidaten skal kjenne til og forstå de vanligste kredittformene som nedbetalingskreditt, ramme-kreditt, mellomfinansiering og finansieringsbevis, samt de ulike produktene som sorterer under de nevnte kredittformer. Kandidaten skal også vite forskjellen på flytende og fast kredittrente, og hvordan renteutviklingen virker inn på hhv. flytende og fast kredittrente.

Kandidaten skal forstå hvilke kredittformer og –produkter som passer kunder i forskjellige risikoklasser og livsfaser. Kandidaten skal også kjenne til og forstå hvordan ulike kredittkostnader og gebyrer i forbindelse med kredittopptak påvirker kundens effektive kredittrente. Kandidaten skal også kjenne til offentlige gebyrer ved kjøp og salg av bolig.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.4.1 Aktuelle kredittformer og -produkter, og deres egenskaper Kandidaten skal kjenne til egenskapene til de ulike kredittformene, og kunne anbefale riktig produkt til riktig kunde. Sentrale kredittformer er: • Nedbetalingskreditt med fast og flytende rente, serie- og annuitetskreditt • Finansieringsbevis (tilbud) • Rammekreditt • Mellomfinansiering • Forbrukskreditt (blancolån) • Kredittkort • Valutakreditt • Seniorkreditt • Byggekreditt	Fakta Forståelse Anvendelse
2.4.2 Flytende rente og rentefastsettelse Kandidaten skal vite hva flytende rente er, og hvilke faktorer som påvirker denne.	Fakta
2.4.3 Fast rente, rentetapserstatning (overkurs) og rentegevinst (underkurs) Kandidaten skal vite hva fast rente er og forstå forskjellen på over- og underkurs. Videre skal han/hun forstå hva som utløser over- og underkurs.	Fakta Forståelse
2.4.4 Kredittkostnader, nominell og effektiv rente Kandidaten skal kjenne til ulike kredittkostnader, deres egenskaper og forstå hvordan de utgjør forskjellen mellom den nominelle og effektive lånerenten.	Fakta Forståelse
2.4.5 Gebyrer ved boligkjøp Kandidaten skal kjenne til offentlige gebyrer som: • Tinglysningsgebyr på skjøte og pantedokumenter, herunder endringsgebyr • Dokumentavgift	Fakta

: 2.3. EMNEOMRÅDE 3: AKTUELLE SIKKERHETER OG PANTSETTELSE

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler fellesregler og prinsipper for hva pant er, hvordan pant etableres, vedlikehold av pant og tvangsrealisasjon av pant. Det omhandler videre kredittinstitusjonens behov for å innhente dokumentasjon på forsikring for visse typer objekter, samt en gjennomgang av de ulike panteobjektene. Emneområdet omhandler også ulike typer kausjoner, selve kausjonsavtalen, kausjoners forfallstidspunkt samt kundens angrerett.

FAGEMNE 3.1. FELLESREGLER FOR PANTSETTELSE

Beskrivelse

Fagemnet omhandler fellesregler og prinsipper for hva pant er, hvordan pant etableres, vedlikehold av pant og tvangsrealisasjon av pant.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.1.1 Pant og pantesikkerhetens formål Kandidaten skal vite hva pant er og hva som er formålet med pantesikkerhet..	Fakta
3.1.2. Fellesregler Kandidaten skal kunne gjengi fellesregler om pant, og kjenne til vilkår og begrensninger for å etablere gyldig pant. Det nevnes spesielt krav om lovhjemmel, spesialitetsprinsippet og panterett for tilleggskrav. Kandidaten skal kjenne til hvilke krav som kan dekkes under pantet.	Fakta
3.1.3 Avtalepant, utleggspant og lovbestemt pant Kandidaten skal kunne skille mellom avtale- og utleggspant, og hva dette innebærer. Kandidaten skal også ha kjennskap til lovbestemt pant.	Fakta
3.1.4 Panteavtalen, rettsvern og prioritet • Kandidaten skal forstå betydningen av og hva som er nødvendig for å etablere rettsvern for en panteavtale. • Kandidaten skal vite hvem som kan inngå avtale om pantsettelse og hva panteretten omfatter. • Kandidaten skal kjenne til at et panteobjekt kan ha reell og formell eier. • Kandidaten skal kjenne til hvilke konsekvenser mangler ved etablering av pant, rettsvernsmangler eller feil ved pantets forutsatte prioritet kan få. • Kandidaten skal forstå prioritetsreglene. • Kandidaten skal kjenne til panterettslige problemstillinger rundt mellomfinansiering.	Fakta Forståelse
3.1.5 Servitutter og rådighetsbegrensninger Kandidaten skal forstå hvilken betydning forskjellige typer servitutter og rådighetsbegrensning, eksempelvis borett, bruksrett og forkjøpsrett, har for bankens panterett.	Fakta Forståelse
3.1.6 Gjenopplåning Kandidaten skal forstå reglene for gjenopplåning av en panterett.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 3.2 FORSIKRINGSFORHOLD

Beskrivelse

Fagemnet omhandler kredittinstitusjonens behov for å innhente dokumentasjon på forsikring for visse typer objekter.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.2.1 Krav til forsikringer Kandidaten skal kjenne til kravet om at objekter som stilles som pant skal være forsikret.	Fakta
3.2.2 Egenerklæring og forsikringsattest Kandidaten skal forstå hvorfor det i noen saker er tilstrekkelig med en egenerklæring og/eller kopi av polise fra kredittkunden, mens det i andre saker er behov for en forsikringsattest.	Fakta Forståelse
3.2.3 Panthavergarantien og felleserklæringen Kandidaten skal forstå hva som omfattes av panthavergarantien og felleserklæringen, samt hvilke eiendommer ordningen omfatter.	Fakta Forståelse

FORSKJELLIGE TYPER PANTEOBJEKTER

Felles beskrivelse

Fagemnene omhandler særregler for forskjellige typer pantobjekter som er aktuelle ved sikkerhetsstillelse for kreditt til forbrukere. Rådgiver skal vite hva som omfattes av pant i de forskjellige typer pantobjekter, hvordan pant avtales og rettsvern etableres for de forskjellige objekter, samt spesielle begrensninger eller forhold for det enkelte objekt.

FAGEMNE 3.3 PANT I FAST EIENDOM

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.3.1 Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.3.2 Festerett Kandidaten skal forstå hva pant i festerett er.	Fakta Forståelse
3.3.3 Eierseksjon Kandidaten skal forstå hva pant i eierseksjon er.	Fakta Forståelse
3.3.4 Avtale og rettsvern Kandidaten skal forstå hvordan pant avtales og rettsvern for pant i fast eiendom etableres.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 3.4 PANT I BORETTSLAGSANDEL

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.4.1. Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.4.2 Avtale og rettsvern Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter, hvordan pant avtales og rettsvern for pant etableres i borettslag.	Fakta Forståelse
3.4.3 Individuell nedbetaling (IN) Kandidaten skal kjenne til individuell nedbetaling (IN) – ordningen.	Fakta

FAGEMNE 3.5 PANT I AKSJELEILIGHET

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.5.1 Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.5.2 Avtale og rettsvern Kandidaten skal forstå hvordan pant avtales og hvordan rettsvern for pant i aksjeleilighet etableres.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 3.6 SALGSPANT

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.6.1 Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.6.2 Avtale og rettsvern - Kandidaten skal forstå hvilke vilkår og begrensninger som forutsettes for gyldig salgspantavtale. - Kandidaten skal forstå hvordan rettsvern etableres for salgspant.	Fakta Forståelse
3.6.3 Foreldelse og andre bortfallsgrunner Kandidaten skal kjenne til foreldelse av salgspant og andre bortfallsgrunner.	Fakta

FAGEMNE 3.7 PANT I ENKLE PENGEKRAV

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.7.1 Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.7.2 Avtale og rettsvern Kandidaten skal forstå hvordan pant i enkle pengekrav avtales og hvordan rettsvern etableres.	Fakta Forståelse
3.7.3 Særregler Kandidaten skal forstå særreglene for pant i innskudd i egen bank.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 3.8 PANT I AKSJER

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.8.1. Hva panteretten omfatter Rådgiver skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.8.2. Avtale og rettsvern Rådgiver skal forstå hvordan slikt pant avtales, og hvordan rettsvern etableres for hhv. aksjer som er registrert i VPS og som ikke er registrert i VPS.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 3.9 PANT I VERDIPAPIRFONDSANDELER

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.9.1 Hva panteretten omfatter Kandidaten skal forstå hva panteretten omfatter.	Fakta Forståelse
3.9.2 Avtale og rettsvern Kandidaten skal forstå hvordan slik pant avtales, og hvordan rettsvern etableres for hhv. verdipapirfondsandeler som er registrert i VPS og de som ikke er registrert i VPS.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 3.10 KAUSJONER

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
3.10.1 Ulike typer kausjon Kandidaten skal forstå de ulike kausjonstypene som følger av finansavtaleloven. Videre skal kandidaten forstå hva realkausjon er.	Fakta Forståelse
3.10.2 Opplysningsplikt og frarådingsplikt Kandidaten skal kjenne til og forstå reglene om opplysningsplikt og frarådingsplikt før kausjonsavtale inngås.	Fakta Forståelse
3.10.3 Kausjonsavtalen Kandidaten skal forstå de ulike kausjonsavtaler og videre kravet til skriftlighet, samt hovedinnholdet i kausjonsavtalen. Kandidaten skal videre kjenne til virkningen av mangler ved kausjonsavtalen.	Fakta Forståelse
3.10.4 Angrerett Kandidaten skal kjenne til kausjonistens eventuelle angrerett og forstå konsekvensene ved bruk av denne.	Fakta Forståelse
3.10.5 Avtaleendring og frigivelse av sikkerhet Kandidaten skal vite om mulighetene for, og konsekvensene for kausjonisten av, endring i kredittavtalen, samt kjenne til forbudet mot frigivelse av pant eller annen sikkerhet som var stilt eller forutsatt stilt da kausjonsavtalen ble inngått – uten uttrykkelig samtykke fra kausjonist.	Fakta
3.10.6 Kausjonens forfallstidspunkt Kandidaten skal kjenne til reglene for kausjonens forfallstidspunkt.	Fakta
3.10.7 Varslingsplikt ved mislighold Kandidaten skal kjenne til finansavtalelovens bestemmelser om varslingsplikt ved mislighold, betalingsutsettelse mv.	Fakta
3.10.8 Reduksjon og bortfall av kausjonsansvar Kausjonisten skal kjenne til reglene for reduksjon og bortfall av kausjonsansvar.	Fakta

: 2.4. EMNEOMRÅDE 4: INFORMASJON/FORKLARING TIL KREDITTKUNDEN, FRARÅDINGSPLIKT OG LØSNINGSFORSLAG

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler den omfattende informasjonsplikten kredittøyer er pålagt i forkant av inngåelse av kredittavtale, og underveis i kredittforholdet. Denne plikten omfatter både hvilken type informasjon som skal gis, men også en forutsetning om at kredittkunden faktisk forstår informasjonen. Frarådingsplikten står sentralt i vurderingen av kundens kredittverdighet. Kandidaten må også kunne utarbeide et løsningsforslag på kundens kredittbehov, og kunne presentere og forklare dette på en for kunden forståelig måte.

FAGEMNE 4.1 INFORMASJONSKRAV OG FORKLARINGSPLIKT

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal forstå finansavtalelovens krav om informasjon til kredittkunder. Sentrale temaer er: • Opplysningsplikt før inngåelse av avtalen • Plikt til å gi fyllestgjørende forklaring • Krav til kredittavtalens form og innhold • Opplysningsplikt under kredittforholdet • Varsling ved endring av kredittavtale	Fakta Forståelse

FAGEMNE 4.2 FRARÅDINGSPLIKTEN VED KREDITTOPPTAK

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal kunne anvende reglene om frarådingsplikten.	Fakta Forståelse Anvendelse

FAGEMNE 4.3 LØSNINGSFORSLAG

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal kunne utarbeide løsningsforslag på kundens kredittbehov, og kunne presentere og forklare dette for kunden.	Fakta Forståelse Anvendelse

: 2.5. EMNEOMRÅDE 5: DOKUMENTER I KREDITTBEBHANDLINGEN

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler de dokumenter som må være på plass for å etablere et kredittforhold, herunder etablere sikkerhet for kreditten. Finansavtalelovens krav til selve avtaleinngåelsen står også sentralt.

FAGEMNE 5.1 DOKUMENTER I KREDITT- OG SIKKERHETSETABLERINGEN

Beskrivelse

Fagemnet omhandler kreditt- og sikkerhetsdokumentenes innhold, hvilke rettsregler som gjelder for dokumentene, og hvilken funksjon de har i kredittforholdet.

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
5.1.1 Gjeldsbrev og skylderklæring Kandidaten skal kjenne til formålet og innholdet i gjeldsbrevet og skylderklæringen fra kredittkunden.	Fakta
5.1.2 Pantsettelse og formkrav Kandidaten skal kjenne til hvem som kan pantsette hva, samt formkrav til selve pantedokumentet.	Fakta
5.1.3 Pantsettelseserklæringen Kandidaten skal kjenne til pantsettelseserklæringen, og at det er den som binder gjeldsbrevet til pantedokumentet.	Fakta

FAGEMNE 5.2 AVTALEINNGÅELSE OG FINANSAVTALELOVENS KRAV

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal forstå de sentrale kravene finansavtaleloven stiller til inngåelse av kredittavtalen.	Fakta Forståelse

: 2.6. EMNEOMRÅDE 6: OPPFØLGING I KREDITTENS LØPETID, INNFRIELSE OG MISLIGHOLD

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet omhandler betydningen av å følge opp kunder og veilede dem i kredittens løpetid.

Emneområdet omhandler videre kredittinstitusjonens plikt til å slette og returnere gjeldsbrev for kreditter som er innfridd, samt sentrale problemstillinger knyttet til mislighold og tvangsinn drivelse.

FAGEMNE 6.1 OPPFØLGING OG VEILEDNING

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal forstå betydningen av, og hva det innebærer å veilede og følge opp kundens kreditt i løpetiden, samt endring av lånevilkår.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 6.2. RETUR AV KREDITT- OG SIKKERHETSDOKUMENTER

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal kjenne til reglene for sletting av pant og annen sikkerhet, og tilbakelevering av sikkerhetsdokumenter som er stillet for den innfridde kreditten.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 6.3. MISLIGHOLD OG TVANGSINNDRIVELSE

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal: • kjenne til, forstå og kunne anvende aktuelle virkemidler kredittyster kan ta i bruk ved kundens forbigående betalingsproblemer, typisk forlenget nedbetalingstid og midlertidig avdragsfrihet. • kjenne til og forstå vilkårene for at kredittgiver kan kreve at kreditten blir innfridd før forfallstiden. • kjenne til og forstå hovedreglene for tvangsfullbyrdelse – særlig tvangssalg av fast eiendom.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 6.4. DOKUMENTENES BETYDNING SOM TVANGSGRUNNLAG

Kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal forstå betydningen av dokumentene ved tvangssalg.	Fakta Forståelse

DEL 3

FELLES EMNER MED FINANSIELL RÅDGIVNING

: 3.1. EMNEOMRÅDE 1: PERSONLIG ØKONOMI

Oversikt og bakgrunn

Mange privatøkonomiske problemstillinger har stor betydning for kunder i ulike livsfaser – fra fødsel til grav. Etter hvert som en stor andel av befolkningen har fått høyere inntekt og formue, har fokuset på og etterspørselen etter privatøkonomisk rådgivning vært økende, og kompetansekravene er blitt skjerpet. Medienes stigende interesse for personlig økonomi har bidratt til et skjerpet bevissthetsnivå hos bankkunder, som ikke sjelden benytter den finansielle rådgiveren som førstekontakt på området.

Anvendelsen av kompetansen innenfor personlig økonomi foregår enten ved direkte rådgivning eller ved at rådgiveren inntar rollen som kompetent samtalepartner for kunden. Sistnevnte har berettigede forventninger om at finansrådgiveren har rimelig god oversikt over sentrale privatøkonomiske temaer. Det er grunn til å tro at innfrielse av forventningene gir mer tilfredse og lojale kunder.

Emneområdet "personlig økonomi" tar for seg typiske privatøkonomiske problemstillinger i ulike livsfaser, med sikte på at kandidaten blant annet skal:

- kunne foreslå gode løsninger for kunden innenfor privatøkonomisk styring og budsjettering, herunder kunne foreta enkle skatteberegninger.
- kunne foreslå gode løsninger for foreldre, besteforeldre og andre som ønsker å spare til barn eller barnebarn innenfor gjeldende regler, herunder hvordan man kan tilpasse seg reglene for fylkesmannens forvaltningsplikt.
- ha god oversikt over grunnleggende arvefordelingsregler, herunder hvilke muligheter arvelater har til å fordele sin arv gjennom testament, og hvordan ektepakt og forsikring kan anvendes.
- kjenne til gjenlevende ektefelles og eventuelt samboers rett til å sitte i uskifte og hvilken råderett de har under uskiftet.
- forstå hvordan skattereglene fungerer ved arv og gave, og gi kunden informasjon om aktuelle muligheter som bør undersøkes, for eksempel hos spesialist / advokat.
- ha god oversikt over grunnleggende familierett, herunder om ektefellenes rådighet og gjeldsansvar under ekteskapet, bankers opplysningsplikt og delingen ved ekteskapets opphør.
- ha god oversikt over hva som er viktig for ugifte samboere å tenke på av juridiske og økonomiske problemstillinger for å redusere risikoen for konflikter.
- kjenne til sentrale elementer i og ha rimelig god oversikt over pensjonsområdet, ikke minst alderspensjonen etter gamle og nye opptjeningsregler, kollektive ordninger og AFP.

Personlig økonomi består av seks fagemner:

- 1.1. Privatøkonomisk styring, budsjett, relevante emner i ulike livsfaser
- 1.2. Skattemelding og skatt
- 1.3. Alderspensjon, uføretrygd etterlatteytelser (offentlige og private ordninger)
- 1.4. Arv, forskudd på arv, skatt og tilpasninger
- 1.5. Økonomiske og juridiske sider ved inngåelse og oppløsning av ekteskap og ugift samliv
- 1.6. Mindreårige, verge, fylkesmannen og banken

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 25

FAGEMNE 1.1. PRIVATØKONOMISK STYRING, BUDSJETT, RELEVANTE EMNER I ULIKE LIVSFASER

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om husholdningsbudsjett som ledd i arbeidet med å bistå kunden med å få oversikt, styring og kontroll over privatøkonomien. Siden SIFO-budsjettet (referansebudsjettet) inngår som et sentralt normelement ved mange bankers beregning av kundenes likviditetsoverskudd, omhandles sentrale og konkrete kjennetegn ved dette budsjettet. I tillegg behandles karakteristika ved ulike låneformer, beregning av og anvendelse av likviditetsoverskudd.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.1.1. Familiebudsjett måned/år Kandidaten skal kunne redegjøre for og forstå prinsippene som ligger til grunn for SIFOsreferansebudsjett, herunder om oppbyggingen, individspesifikke og husholdningsspesifikke utgifter samt hvilke "hovedposter" som faller utenfor SIFO-budsjettet.	Fakta Forståelse
1.1.2. Kundens betalingsevne Kandidaten skal forstå forskjellene mellom ulike låneformer (serie, annuitet og rammelån), og videre kunne anvende kunnskapen til å vurdere kundens spareevne.	Fakta Forståelse
1.1.3. Livsfaseøkonomi Kandidaten skal forstå betydningen av sparing generelt og til pensjon spesielt og se sammenheng mellom nedbetaling av lån kontra annen sparing.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 1.2. SKATTEMELDING OG SKATT

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om sentrale skattemessige forhold for personkunder. Forståelse av skattesystemet og begreper som, bruttoskatt, nettoskatt (skatt på alminnelig inntekt) og marginalsatt er en viktig forutsetning for helhetlig finansiell rådgivning. Gjennom enkle beregninger dokumenteres forståelse. Skattefri leieinntekt fra egen bolig kan være en viktig finansieringskilde – spørsmålet er under hvilke vilkår leieinntekter er skattefrie. Vilkår for skattefrihet er sentralt også i forbindelse med salg av bolig og hytte. Formuesskatt vektlegges ofte ved finansielle investeringer, og det er viktig å ha god kjennskap til hvordan systemet fungerer, herunder hvordan formuesskattegrunnlaget er for sentrale objekter.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.2.1. Ligning Kandidaten skal kunne gjengi reglene for ligning av ektefeller, ugifte samboere og barn.	Fakta
1.2.2. Inntekt og fradragposter, skatteberegninger Kandidatene skal kunne forstå prinsippene skattesystemet er bygd på, herunder gjengi innholdet og betydningen av begrepene alminnelig inntekt, personinntekt, trinnskatt og marginalsatt. Videre skal kandidaten kunne utføre enkel skatteberegning med oppgitte satser.	Fakta Forståelse Anvendelse
1.2.3. Boligskatt ved utleie og salg Kandidaten skal forstå reglene for skatt ved utleie av egen bolig.	Fakta Forståelse
1.2.4. Formuesskatt Kandidaten skal forstå prinsippene for formuesansettelsen og foreta formuesskattberegninger med oppgitte satser.	Fakta Forståelse Anvendelse

FAGEMNE 1.3. ALDERSPENSJON OG UFØRETRYGD

Beskrivelse

Dette fagemnet omhandler kunnskap om sentrale pensjonsytelser, som er et viktig grunnlag for å kunne gi kvalifiserte råd om sparing til pensjon. Sentralt i fagemnet er hovedelementene i de ulike pensjoner og hvordan størrelsen på disse henger sammen med lønnsnivå, tilknytning til ulike pensjonsordninger og antall år i arbeid. Sammenheng og samordning mellom ytelsene står også sentralt. Temaet er komplisert, med mange spesialtilfeller. Dette nødvendiggjør bruk av illustrerende eksempler på et overordnet nivå, der det er hovedprinsippene som kommer frem.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.3.1. Alderspensjon etter folketrygden, kollektive ordninger og AFP Kandidaten skal kunne forstå hovedprinsipper i folketrygdens oppbygging ved ulike pensjonsytelser, gjengi hovedprinsipper for tjenstepensjoner og hovedprinsipper i Statens pensjonskasse, herunder hovedprinsippene for aktuelle uføredekninger i ordningene. Videre skal kandidaten forstå vilkårene for å få AFP og nivået på ytelsen. Videre skal kandidaten forstå behovet for egen sparing til pensjon.	Fakta Forståelse
1.3.2. Uføretrygd Kandidaten skal kjenne hovedprinsipper ved folketrygdens regler for uføretrygd, samt forstå behov for private forsikringer.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 1.4. ARV, FORSKUDD PÅ ARV, SKATT OG TILPASNINGER

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om fordeling av arv og forskudd på arv. Arvelater kan i større eller mindre grad styre arveoppgjøret gjennom testament, dog innenfor visse rammer. Arvelater kan gjøre ulike valg mens arvelater/giver lever, hvilket kan være økonomisk gunstig. Arveavgiften er opphevet fra og med 2014, men ulike alternativer kan ha skattemessige konsekvenser som bør vurderes. Ved å kjenne til sentrale regler om arv, arveforskudd og skatt vil kandidaten kunne gi kunden informasjon om aktuelle muligheter som kan gi gode løsninger. Hvorvidt gjenlevende kan eller bør sitte i uskifte, og konsekvensene av valget, står også sentralt – et mål med rådgivningen på området vil være å øke gjenlevendes kunnskap om ulike valgmuligheter.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.4.1. Arv etter lov og testament Kandidaten skal forstå hovedreglene om fordeling av arv etter lov og testament, grenser for testasjonsretten, forsikringsbegunstigelse og forholdet til arveretten, pliktdelsreglene samt ektefelles og samboers arverettigheter. I tillegg skal kandidaten forstå hovedlinjene om grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner.	Fakta Forståelse
1.4.2. Skatt på arv og forskudd på arv Kandidaten skal og kunne beregne skattemessige konsekvenser ved overføring av aktuelle objekter, særlig fritidsbolig, bolig og aksjer/aksjefond. Kandidaten skal kunne gi kunden informasjon om aktuelle muligheter som kan gi gode løsninger.	Fakta Forståelse
1.4.3. Uskiftet bo Kandidaten skal kjenne til vilkårene for uskifte for gjenlevende ektefelle eller samboer samt forstå rammene for rådigheten under uskifte og økonomiske konsekvenser av uskiftet bo og opphør av boet. Kandidaten skal kjenne til hovedregler om skifteoppgjøret og hovedforskjellene på privat og offentlig skifte.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 1.5. ØKONOMISKE OG JURIDISKE SIDER VED INNGÅELSE OG OPPLØSNING AV EKTESKAP OG UGIFT SAMLIV

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om ektefellers råderett under ekteskapet, ansvaret for gjeld og bankers opplysningsplikt overfor en ektefelle om den andre ektefellens økonomi. Sentralt er også den økonomiske delingen ved opphør av ekteskapet, med likedeling, skjevdeling og særeie. Ektepakt kan brukes bl.a. til å styre delingsoppgjøret, både ved eventuell skilsmisse og ved den enes død. (I sistnevnte tilfelle står også testament og forsikring sentralt). Det bør være en finansiell rådgivers oppgave å gi kunden kunnskap om ovennevnte problemstillinger og dels gi råd om egnede produkter.

Ugifte samboere er en heterogen gruppe. Råderett, gjeldsansvar og hvem som beholder hva ved opphør er sentralt også for samboere. Finansrådgivere bør sette ugifte samboere på sporet av samboeravtale, forsikring og testament – selv om visse samboere nå har fått en begrenset arverett og uskifterett.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.5.1. Ekteskap – rådighet, gjeldsansvar og opplysningsplikt. Kandidaten skal forstå reglene om ektefellers formuesforhold, herunder om råderett og begrensninger i råderetten samt ansvar for gjeld. Kandidaten skal forstå reglene om bankers opplysningsplikt overfor ektefelle.	Fakta Forståelse
1.5.2. Oppløsning av ekteskap – likedeling, skjevdeling, særeie, retten til boligen og betydningen av ektepakt. Kandidaten skal kunne angi løsning på et økonomisk delingsoppgjør (skifte), herunder anvende prinsippene om likedeling, skjevdeling og særeie samt retten til enkelte eiendeler, særlig boligen. Kandidaten skal kunne vise konsekvenser av avtaler gjort i ektepakts form.	Fakta Forståelse Anvendelse
1.5.3. Samboerskap – samboeravtale, forsikring og testament. Det økonomiske oppgjøret, herunder om hvem som eier hva og forholdet til husstandsfelleskapsloven. Kandidaten skal forstå betydningen av og peke på sentrale elementer i en samboeravtale og forstå viktigheten av forsikring og testament i ulike typetilfeller. Kandidaten skal kjenne til det økonomiske oppgjøret ved opphør av samlivet, herunder om håndteringen av eiendeler i sameie, som f.eks. bolig, og anvendelsen av husstandsfelleskapsloven.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 1.6. MINDREÅRIGE, VERGE, FYLKESMANNEN OG BANKEN

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om mindreåriges rettslige disposisjonsevne og konsekvenser av regelbrudd, herunder om mindreåriges erstatningsansvar. Videre omhandles vergenes råderett og plikter, særlig knyttet til finansielle forhold, som plassering av mindreåriges midler. Grensen mellom vergenes råderett og fylkesmannens forvaltningsplikt står sentralt samt hvordan man kan tilpasse seg reglene på en god måte, likeledes håndteringen av spørsmål der vergene er uenige. Anvendelse av reglene om givers eller arvelaters mulighet til å bestemme hvordan gave- eller arvemidler skal forvaltes, er spesielt viktig.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.6.1. Mindreårige og verge Kandidaten skal kjenne til reglene om mindreåriges rettslige disposisjonsevne knyttet til finansielle forhold og rettsvirkninger av regelbrudd.	Fakta Forståelse
1.6.2. Fylkesmannen og gavebrev Kandidaten skal forstå reglene for vergenes råderett, forholdet mellom vergene og grensen mot fylkesmannens forvaltningsplikt. Videre skal kandidaten vite hvordan giver eller arvelater i praksis gjennom gavebrev eller testament kan bestemme hvordan mindreåriges midler skal forvaltes.	Fakta Forståelse

: 3.2 EMNEOMRÅDE 2: MAKROØKONOMI

Oversikt og bakgrunn

Makroøkonomi dreier seg om hvordan økonomien som helhet fungerer og gir innsikt i overordnede rammebetingelser for både husholdninger og bedrifter. Faget søker å forklare hva som påvirker størrelser som samlet produksjon, samlede realinvesteringer, samlet forbruk, samlet arbeidsledighet, samlet lønnsvekst, det gjennomsnittlige prisnivå, rentenivå, landets konkurranseevne overfor utlandet osv. Videre legges de vekt på hvordan økonomiske politikk, spesielt penge- og finanspolitikken, påvirker ulike makroøkonomiske størrelser.

Kundene påvirkes av makroøkonomiske forhold på en rekke ulike måter: sannsynligheten for å bli arbeidsledig, lønnsutvikling, lønnsomheten i bedrifter, eiendomspriser, aksjekurser, valutakurser, rentenivå etc. For at rådgiver skal være en kompetent samtalepartner, er det derfor viktig at rådgiver har kunnskap om både makroøkonomiske begreper og sentrale sammenhenger mellom makroøkonomiske variabler. Ikke minst er det viktig å kjenne til hvilke målsettinger man har for den økonomiske politikken, hvilke virkemidler myndighetene har til rådighet og hvordan endringer i disse virkemidlene faktisk vil kunne tenkes å påvirke utviklingen. Herunder er det viktig at rådgiver kjenner det pengepolitiske system i og med at renten påvirker en rekke sentrale størrelser i det økonomiske liv og derigjennom kundens økonomi.

Kravet er at rådgiveren skal ha god kompetanse innen økonomisk politikk slik at de i kundesamtaler med personkunder er kunnskapsrike samtalepartnere.

Makroøkonomi består av fem fagemner:

- 2.1. Innledning
- 2.2. Nasjonalregnskap og andre sentrale økonomiske størrelser
- 2.3. Kreditt - og valutamarkedet
- 2.4. Konjunkturteori
- 2.5. Inflasjon og pengepolitikk

Antall oppgaver på kunnskapsprøven: 10

FAGEMNE 2.1. INNLEDNING

Beskrivelse:

Denne delen gir en innføring i hvilke problemstillinger makroøkonomifaget fokuserer på, herunder mål, virkemidler og arbeidsdeling innen makroøkonomisk politikk. Videre fokuseres det på skillet mellom realobjekter og finansobjekter, kortsiktige og langsiktige problemstillinger, herunder noen korte kommentarer til sentrale drivkrefter bak langsiktig økonomisk vekst – hva som skaper kortsiktige variasjoner i aktivitetsnivå tar vi grundigere under fagområde 2.4.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.1.1. Realøkonomi og pengeøkonomi Kandidaten skal forstå forskjellen mellom realobjekter og finansobjekter.	Fakta Forståelse
2.1.2. Kort og lang sikt Kandidaten skal kunne skille mellom kortsiktige og langsiktige sammenhenger for sentrale størrelser.	Fakta Forståelse
2.1.3. Mål og virkemidler i stabiliseringspolitikken Kandidaten skal kunne gjengi mål og virkemidler i stabiliseringspolitikken, herunder handlingsregelen samt ansvarsfordelingen mellom regjering og sentralbank.	Fakta
2.1.4. Årsaker til langsiktig økonomisk vekst Kandidaten skal kjenne til sentrale årsaker til langsiktig økonomisk vekst.	Fakta
2.1.5. Sentrale datakilder Kandidaten skal kjenne til noen sentrale makroøkonomiske datakilder.	Fakta

FAGEMNE 2.2. NASJONALREGNSKAP OG ANDRE SENTRALE ØKONOMISKE STØRRELSER

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler innholdet i sentrale makroøkonomiske størrelser. Videre rettes oppmerksomheten mot noen av de mest sentrale sammenhenger som vi finner igjen i nasjonalregnskapet. Dette er viktig grunnlagsmateriale for å forstå de mer teoretiske sammenhengene som kommer i de påfølgende emneområdene.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.2.1. Nasjonalregnskap – sentrale begreper Kandidaten skal forstå hva som menes med BNP og NNP, realligningen, nettoeksport, driftsbalanse, disponibel inntekt og sparing.	Fakta Forståelse
2.2.2. Hvordan ledighet måles Kandidaten skal kunne gjengi hvordan arbeidsledighet måles.	Fakta
2.2.3. Inflasjon Kandidaten skal kunne gjengi hva inflasjon og deflasjon er og hvordan disse måles.	Fakta
2.2.4. Nominelle kontra reelle størrelser Kandidaten skal forstå forskjellen mellom nominelle og reelle variable for følgende størrelser: BNP, lønn, renter, valuta.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 2.3. KREDITT - OG VALUTAMARKEDET

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om rentedannelse og hva som påvirker valutakurser. Renten påvirker kunden gjennom flere kanaler, herunder aktivapriser. Det er viktig at rådgiver både har kjennskap til sentrale rentebegreper og koblingen mellom disse. Kunnskap om hva som påvirker valutakurser står sentralt for å kunne formidle risikobildet overfor kunden.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.3.1. Penge- og kredittmarkedet - Kandidaten skal forstå rentedannelsen i pengemarkedet og kunne gjengi sentrale rentebegreper som styringsrente, pengemarkedsrente og markedsrente og forstå sammenhengen mellom disse, samt hva som menes med likviditetspolitikk og pengemultiplikator. - Kandidaten skal kunne gjengi faktorer som påvirker de langsiktige rentene og hva som menes med terminrente og rentekurven. - Videre skal kandidaten kunne gjengi forskjellen mellom fast og flytende rente og kjenne til faktorer som påvirker disse.	Fakta Forståelse
2.3.2. Valutamarkedet - Kandidaten skal forstå hvordan valutakurser bestemmes gjennom samspeilet mellom tilbud og etterspørsel. Kandidaten skal kunne gjengi hovedtrekkene ved ulike valutakurssystemer: monetær union, fast og flytende kurs. - Kandidaten skal forstå hva som menes med kjøpekraftsparitet (hovedinnholdet – ikke detaljene i teorien, heller ikke forskjellen mellom absolutt og relativ KKP). - Kandidaten skal kunne gjengi forskjellen på spotkurs og terminkurs og forstå hva som menes med dekket renteparitet.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 2.4. KONJUNKTURTEORI

Beskrivelse:

Dette fagemnet omhandler kunnskap om kortsiktige variasjoner i den økonomiske aktivitet. Aktivitetsnivået påvirker de økonomiske rammebetingelser for husholdninger og bedrifter og vil legge føringer på hvilke disposisjoner disse bør gjøre/ikke bør gjøre i en konkret konjunktursituasjon. Som rådgiver er det derfor viktig å ha kunnskap om de generelle makroøkonomiske rammebetingelsene og mulige virkninger av penge- og finanspolitikken.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.4.1. Sentrale konjunkturbegreper Kandidaten skal kunne gjengi hva som menes med sentrale begreper som: Normalt BNP, trendkurve, trendvekst, produksjonsgap, høykonjunktur, lavkonjunktur, oppgangskonjunktur og nedgangskonjunktur.	Fakta
2.4.2. Konjunkturindikatorer - med vekt på ledende indikatorer Kandidaten skal kunne gjengi hva som menes med konjunkturindikatorer, med vekt på ledende indikatorer.	Fakta
2.4.3. Aggregert etterspørsel – litt om driverne bak etterspørselskomponentene Kandidaten skal forstå hva som påvirker de ulike etterspørselskomponentene som privat konsum, private realinvesteringer, offentlige utgifter og nettoeksport.	Fakta Forståelse
2.4.4. Åpen økonomi, situasjon med mye ledig kapasitet Kandidaten skal forstå hvordan finans- og pengepolitikken kan virke i en åpen økonomi med mye ledig kapasitet, faste priser og flytende valutakurs.	Fakta Forståelse
2.4.5. Åpen økonomi, situasjon med lite ledig kapasitet Kandidaten skal forstå hvordan finanspolitikken kan virke i en åpen økonomi med lite ledig kapasitet under henholdsvis inflasjonsmål og fast/felles valutakurs.	Fakta Forståelse
2.4.6. Automatisk stabilisering Kandidaten skal vite hva som menes med automatisk stabilisering.	Fakta Forståelse
2.4.7. Statens budsjettbalanse og langsiktige effekter av underskuddbudsjettering Kandidaten skal forstå konsekvenser av underskuddsbudsjettering på lang sikt, gjeldsproblemer og eldrebølge.	Fakta Forståelse

FAGEMNE 2.5. INFLASJON OG PENGEPOLITIKK

Beskrivelse:

Dette fagemnet går nærmere inn på pengepolitikken i Norge. Pengepolitikken, gjennom fastsetting av styringsrenten, har betydning for aktivitetsnivå, eiendomspriser, aksjekurser, valutakurser med mer og vil derfor ha vesentlig betydning for både husholdninger og bedrifter. Som rådgiver er det derfor viktig å forstå hvilke hensyn som legges til grunn for sentralbankens rentesetting og forstå hvordan endringer i renten påvirker sentrale makroøkonomiske variable.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.5.1. Inflasjon/deflasjon Kandidaten skal forstå hvorfor inflasjon/deflasjon er et problem. Kandidaten skal videre kjenne til årsakene bak inflasjon/deflasjon (det kreves ikke kunnskap om kvantitetsligningen – kun en intuitiv forståelse at sammenhengen mellom penge- mengde og inflasjon). Kandidaten skal kunne gjengi virkemidler for å påvirke inflasjonen. Av pengepolitiske virkemidler skal kandidaten kjenne til styringsrenten og ulike former for balansepolitikk og valutaintervensjoner, samt virkningen av disse på kort og lang sikt.	Fakta Forståelse
2.5.2. Pengepolitikk: mål, virkemidler og effekter Kandidaten må kjenne til avveieingene mellom stabilitet i inflasjon og produksjon under inflasjonsstyring. Kandidaten skal videre forstå sammenhengen mellom rente og inflasjon; valutakurskanalen, forventningskanalen og etterspørselskanalen.	Fakta Forståelse

DEL 4

TVERRGÅENDE EMNER

: 4.1. TVERRGÅENDE EMNE 1: GRUNNLEGGENDE REGELVERK

Oversikt og bakgrunn

Emneområdet regelverk danner en felles plattform for alle autorisasjons- og godkjenningsordninger for selgere og rådgivere innenfor finans og forsikring som Finans Norge har vedtatt eller sluttet seg til. Emneområdet dekker dels grunnleggende juridisk tenkemåte og dels lover og regelverk som selgerne og rådgiverne må forventes å ha kjennskap til og kunnskap om i sin kundekontakt. Det dreier seg særlig om regelverk som er generelt (gjelder på samme måte for alle typer selgere og finansielle rådgivere), og en del spesielle bestemmelser i ulike regelverk, som er rettet inn mot å ivareta samme grunnleggende kundehensyn.

Emneområdet ses i sammenheng med fagplanen for etikk og god rådgivningsskikk. Spørsmålene i testene søkes så vidt mulig å lages slik at de er relevante for rådgivernes/selgernes hverdag.

De emner som denne fagplanen omfatter, er i all hovedsak tenkt å være uttømmende behandlet her, slik at det normalt ikke skal være nødvendig å komme tilbake til samme tema i påbygningsmoduler med ytterligere kompetansekrav. Det må likevel påregnes at det blir stilt ytterligere kompetansekrav innenfor jus og regelverk i form av påbygningselementer i de ulike autorisasjons- og godkjenningsordningene.

Grunnleggende regelverk består av tre tverrgående fagemner:

- 1.1. Grunnleggende lovforståelse
- 1.2. Særlige relevante offentligrettslige bestemmelser
- 1.3. Særlige relevante privatrettslige bestemmelser

Antall oppgaver: 5

TVERRGÅENDE FAGEMNE 1.1. GRUNNLEGGENDE LOVFORSTÅELSE

Beskrivelse/begrunnelse:

Det er viktig at rådgivere og selgere har grunnleggende kunnskap om rettssystemet, norsk lovverk og anvendelse av dette i sitt daglige virke.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.1.1. Hva er juridisk metode? Kandidaten skal vite hva juridisk metode er, kandidaten skal vite at det er en metode/verktøy for å finne svar på et juridisk spørsmål.	Fakta
1.1.1.1. Hva er juridisk metode? Kandidaten skal vite hva juridisk metode er, kandidaten skal vite at det er en metode/verktøy for å finne svar på et juridisk spørsmål.	Fakta
1.1.2. Om rettssystemet (herunder kort om forholdet til EU/EØS) Kandidaten skal ha oversikt og kjenne til organiseringen og rollene i rettssystemet. Kandidaten skal også kjenne til rettssystemets forhold til EU/EØS.	Fakta
1.1.3. Rettskildefaktorene 1.1.3.1. Kandidaten skal vite hva en rettskilde er, og at man må undersøke rettskildene når man skal finne svar på et juridisk spørsmål. Kandidaten må vite at de ulike rettskildene kan ha ulik vekt. Videre skal kandidaten kunne følgende om rettskildefaktorene. 1.1.3.2. Kandidaten skal vite at man starter i lov/lovteksten for å finne svar på juridiske spørsmål, kandidaten skal vite at ikke alt er lovregulert og at det på enkelte rettsområder har utviklet seg ulovfestet rett (utviklet gjennom rettspraksis). Kandidaten skal videre vite at det kan gis ytterligere detaljregler i forskrifter. 1.1.3.3. Kandidaten skal vite at forarbeidene er bakgrunns materialet for lover. Man kan gå til forarbeidene for å finne svar på hvordan lov/lovtekst skal forstås. 1.1.3.4. Kandidaten skal vite at juridiske tvister kan avgjøres ved domstoler og andre tvisteløsningsorganer. Kandidaten skal vite hvilke avgjørelser partene er forpliktet til å følge. • Kandidaten skal vite at vi har forliksråd, tingsrett, lagmannsrett og Høyesterett, og at saker bringes inn for retten i denne rekkefølge. Høyesterett er siste instans og avgjørelsen herfra har forrang foran avgjørelser fra lavere instanser. • Kandidaten skal vite hva rundskriv fra Finanstilsynet er og hvilken rolle de spiller • Kandidaten skal kunne gjengi rollen Finansklagenemnda har og hvilken rettslig betydning avgjørelser herfra har. • Kandidaten skal vite hva bransjeavtaler og standarder er og hvilken betydning de har.	Fakta

fortsetter ...

... fortsettelse fra forrige side

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.1.4. Tolkningsprinsipper Kandidaten skal vite at dersom lovteksten åpner for skjønnsmessig vurdering, må man tolke ordlyden og i tillegg kan/må man se på de ulike rettskildene for å finne svar.	Fakta
1.1.5. Harmonisering av rettskildene Kandidaten skal vite at en høyere lov går foran en lavere, for eksempel lov før forskrift, spesiallov går foran en generell lov, en ny lov går foran en gammel lov.	Fakta

TVERRGÅENDE FAGEMNE 1.2. SÆRLIGE RELEVANTE OFFENTLIGRETTLIGE BESTEMMELSER

Beskrivelse:

Det er viktig at rådgivere og selgere har god kunnskap om personopplysningsloven, hvitvaskingsregelverket og taushetspliktbestemmelser, da dette har særlig betydning for selskap og kunde.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.2.1. Personopplysningsloven Kandidaten skal kunne gjengi de viktigste elementene, regler og bruk av personopplysninger etter personopplysningsloven.	Fakta
1.2.2. Taushetspliktbestemmelser Kandidaten skal forstå reglene om taushetsplikt utad, innad i foretak mellom konsernselskaper (informasjonssperrer) og videre kunne anvende reglene på relevante problemstillinger.	Fakta Forståelse Anvendelse
1.2.3. Hvitvasking og terrorfinansiering Kandidaten skal kunne gjengi hovedreglene for kundekontroll og undersøkelsesplikt etter lov om hvitvaskingsregelverket. Videre skal de kjenne til selskapets rapporteringsplikt.	Fakta Forståelse Anvendelse

TVERRGÅENDE FAGEMNE 1.3. SÆRLIGE RELEVANTE PRIVATRETTLIGE BESTEMMELSER

Beskrivelse/begrunnelse:

Det er viktig at rådgivere og selgere har god kunnskap om hvilken betydning rådgivers rolle har i forbindelse med avtaleinngåelsen og hvilket økonomisk/strafferettslig ansvar man kan påføre seg selv og selskapet. Det er også viktig at rådgiver/selger har kunnskap om rammene for sine fullmakter.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
1.3.1. Angrerettloven (Fjernsalgsloven) Kandidaten skal kunne gjengi hovedreglene for angrerett ved kjøp av tjenester	Fakta
1.3.2. Konsekvenser av rådgiver/selgers rolle og handlinger 1.3.2.1. Kandidaten skal vite at de råd/anbefalinger som er i strid med gjeldende regelverk kan medføre ansvar for selskapet og/eller rådgiver/selger. 1.3.2.2. Kontraktsrett: Kandidaten må vite hvordan en avtale kommer i stand og når den er rettslig bindende. Videre skal kandidaten vite at muntlige avtaler er like bindende som skriftelige. Kandidaten skal ha kunnskap om egen fullmakt (stillingsfullmakt). Kandidatene skal vite at avtalen tolkes på bakgrunn av avtaletekst og omstendigheter rundt avtaleinngåelsen, og videre at avtaler kan kjennes ugyldige eller at de må revideres. Kandidaten skal videre vite at selskapet har kontraheringsplikt for enkelte tjenester/produkter. 1.3.2.3. Erstatningsrett: Kandidaten skal kjenne til vilkårene for erstatning, herunder: • Ansvarsgrunnlag • Årsakssammenheng • Økonomisk tap Kandidaten skal kjenne til at vilkårene er kumulative, dvs. at alle vilkårene må være oppfylt. Når det gjelder vilkåret om ansvarsgrunnlag skal kandidaten kjenne til at ansvaret kan være lovfestet eller ulovfestet, og at det kan være avhengig av skyld (subjektivt) eller uavhengig av skyld (objektivt). Kandidaten skal videre kjenne til ansvar i og utenfor kontrakt og profesjonsansvar som ansvarsgrunnlag. I tillegg til kravet til faktisk årsakssammenheng, skal kandidaten kjenne til at det må foreligge årsakssammenheng mellom det erstatningsbetingende forhold (hendelsen/unnlåtelsen) og skaden, og mellom skaden og det økonomiske tap som kreves erstattet (rettslig årsakssammenheng). Kandidaten skal kjenne til kravet til adekvans, altså at skaden ikke må være en for fjern eller upåregnelig følge av det erstatningsbetingende forhold.	Fakta

: 4.2. TVERRGÅENDE EMNE 2: ETIKK OG GOD RÅDGIVNINGSSKIKK

Oversikt og bakgrunn

ETIKK

Dette emneområdet gir en innføring i sentrale begreper, prinsipper, verktøy og figurer innen fagfeltet etikk. Målet er å legge grunnlaget for at rådgivere/selgere i finansnæringen skal kunne:

- Reflektere over rollen som rådgiver/selger og som representant for næringen
- Oppdage etiske utfordringer og dilemmaer i arbeidshverdagen
- Ta initiativ til å diskutere etiske utfordringer og dilemmaer
- Håndtere etiske utfordringer og dilemmaer på en systematisk måte
- Begrunne egne valg og standpunkter

Etikkkompetanse vil gjøre den enkelte rådgiver/selger bedre rustet til å møte etiske utfordringer og dilemmaer i egen arbeidshverdag på en god måte. Denne kompetansen er avgjørende for at finansnæringen skal kunne løse oppgavene sine og nyte samfunnets tillit.

Drøfting av etisk dilemma avholdes som en egen prøve i form av en e-simulering kalt Samtalen etter at kunnskapsprøven er bestått.

GOD RÅDGIVNINGSSKIKK

Retningslinjene har til hensikt å sikre at all rådgiving som blir foretatt fra bedriftens side, er av en slik karakter at kundens nåværende og fremtidige situasjon blir grundig belyst og kunden får råd som er tilpasset den enkeltes situasjon. God rådgivningsskikk er næringens egne kjøreregler som skal sikre at rådgivningen skjer på en slik måte at det skaper tillit hos kunden. En sentral retningslinje er at kundens interesse skal gå foran bedriftens og rådgivers egne interesser ved en eventuell interessekonflikt.

Anvendelse av kompetansen i god rådgivningsskikk inngår som en naturlig del av praktisk prøve.

Emneområdet består av 6 fagemner

- 2.1. Etiske begreper
- 2.2. Etiske prinsipper
- 2.3. Etiske dilemmaer
- 2.4. Etikk og tilbakemeldingskultur
- 2.5. Profesjonsetikk
- 2.6. God rådgivningsskikk

Antall oppgaver: 15

TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.1. ETISKE BEGREPER

Beskrivelse:

Kandidaten skal forstå hva etikk er – og hva det ikke er. Etikk beskrives som et begrunnelsesverktøy, og kandidaten skal forstå forskjellen mellom etiske vurderinger og vurderinger, som ofte forveksles med de etiske.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.1.1. Etikk som et begrunnelsesverktøy Kandidaten skal vite at etikk er et begrunnelsesverktøy.	Fakta
2.1.2. Forskjellen mellom etikk og jus Kandidaten skal forstå forskjellen mellom etiske og juridiske vurderinger.	Forståelse
2.1.3. Forskjellen mellom etikk og moral Kandidaten skal forstå forskjellen mellom etiske og moralske vurderinger.	Forståelse
2.1.4. Forskjellen mellom etikk og omdømme Kandidaten skal forstå forskjellen mellom etiske vurderinger og omdømme-vurderinger.	Forståelse

TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.2. ETISKE PRINSIPPER

Beskrivelse:

Ikke alle begrunnelser er saklige. Kandidaten skal forstå etikkens krav om saklig begrunnelse og kunne gjenkjenne usaklige begrunnelser i konkrete eksempler. Likhetsprinsippet og offentlighetsprinsippet presenteres som grunnlag for å gi saklige begrunnelser. Kandidaten skal kunne identifisere begrunnelser som hviler på disse prinsippene og selv være i stand til å begrunne sine handlinger gjennom dem.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.2.1. Etikkens krav om saklig begrunnelse Kandidaten skal forstå etikkens krav om saklig begrunnelse.	Forståelse
2.2.2. Likhetsprinsippet Kandidaten skal kunne anvende likhetsprinsippet..	Anvendelse
2.2.3. Offentlighetsprinsippet Kandidaten skal kunne anvende offentlighetsprinsippet.	Anvendelse
2.2.4. Svake begrunnelsesstrategier Kandidaten skal kunne identifisere usaklige begrunnelser.	Anvendelse

TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.3. ETISKE DILEMMAER

Beskrivelse:

Etikk er et begrunnelsesverktøy. I utvidet forstand er etikk også et verktøy for å håndtere dilemmaer i arbeidshverdagen. Kandidaten skal kunne identifisere dilemmaer i konkrete eksempler og kunne håndtere dem på systematisk måte gjennom verktøyet Navigasjonshjulet.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.3.1. Hva et dilemma er Kandidaten skal forstå hva et dilemma er og kunne anvende definisjonen på konkrete dilemmaer.	Forståelse Anvendelse
2.3.2. Navigasjonshjulet Kandidaten skal kunne anvende Navigasjonshjulet.	Anvendelse

TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.4. ETIKK OG TILBAKEMELDINGSKULTUR

Beskrivelse:

Det vil alltid være aspekter ved eget arbeid en ikke selv er klar over. I et arbeidsfellesskap med god tilbakemeldingskultur bidrar hver enkelt med å gi nyttige tilbakemeldinger og ta initiativ til å diskutere etiske utfordringer. Kandidaten skal vite hva som kjennetegner en god tilbakemeldingskultur og kjenne til relevante utfordringer. Kandidaten skal også forstå sammenhengen mellom etikk og tilbakemeldingskultur.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.4.1. Tilbakemeldingskultur Kandidaten skal vite hva som menes med uttrykket "tilbakemeldingskultur" og hva som kjennetegner en god tilbakemeldingskultur.	Fakta
2.4.2. Utfordringer knyttet til å bygge god tilbakemeldingskultur Kandidaten skal kjenne til relevante utfordringer knyttet til å bygge god tilbakemeldingskultur.	Fakta
2.4.3. Joharis vindu Kandidaten skal forstå figuren Joharis vindu.	Forståelse
2.4.4. Sammenhengen mellom etikk og tilbakemeldingskultur Kandidaten skal forstå sammenhengen mellom etikk og tilbakemeldingskultur.	Forståelse

TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.5. PROFESJONSETIKK

Beskrivelse:

Rådgivere/selgere i finansbransjen kan sammenlignes med profesjonsutøvere som leger, advokater og revisorer. Felles for alle disse yrkesutøverne er at de har mer kunnskap på feltet sitt enn det kunden, klienten eller pasienten har. Med dette kunnskapsovertaket følger et ansvar for å ivareta kundens, klientens eller pasientens interesse. Kandidaten skal forstå sentrale profesjonsetiske begreper og se sammenhengen mellom egen yrkesutøvelse og yrkesgruppens/næringens omdømme. Kandidaten skal dessuten forstå hvilke oppgaver som ligger på finansnæringen og hva samfunnsansvaret innebærer.

Delemner og kunnskapskrav	Kunnskapsnivå
2.5.1. Kunnskapsgap Kandidaten skal forstå hva som menes med "kunnskapsgap" i forholdet mellom rådgiver/selger og kunde.	Forståelse
2.5.2. Interessesmotsetninger Kandidaten skal forstå hva som menes med "interessesmotsetninger" i forholdet mellom rådgiver/selger og kunde.	Forståelse
2.5.3. Yrkesgruppe Kandidaten skal forstå hva det vil si at den enkelte rådgiver/selger representerer en yrkesgruppe.	Forståelse
2.5.4. Tillit og omdømme Kandidaten skal forstå sammenhengen mellom egen yrkesutøvelse og tilliten til yrkesgruppen/næringen. Kandidaten skal forstå hva som menes med de to uttrykkene "in fact" (det som faktisk er tilfelle) og "in appearance" (hvordan det ser ut for andre).	Forståelse
2.5.5. Næringens oppgave og samfunnsansvaret Kandidaten skal forstå hvilke oppgaver som ligger på finansnæringen. Kandidaten skal forstå hva næringens samfunnsansvar innebærer og se sammenhengen mellom næringens samfunnsansvar og egen yrkesutøvelse.	Forståelse

TVERRGÅENDE FAGEMNE 2.6. GOD RÅDGIVNINGSSKIKK

Beskrivelse:

God rådgivningsskikk skal ligge til grunn for all kundebehandling og rådgivning. Det er næringens felles regningslinjer eller kjøreregler for hvordan kunderådgivning skal foregå. Det er en forutsetning at rådgiveren har meget god kunnskap, forståelse og vet hvordan rådgivning skal foregå for at disse retningslinjene følges i egen bedrift. Kandidaten skal kunne anvende reglene på konkrete situasjoner.

Retningslinjer og krav til kunnskap	Kunnskapsnivå
Kandidaten skal kunne anvende kunnskap om god rådgivningsskikk på relevante problemstillinger. For hver av de 10 retningslinjene skal kandidaten kunne: • gjengi innholdet • forstå bakgrunnen for at retningslinjen er innført og hvilke hensyn den skal ivareta • forklare hvordan retningslinjene skal anvendes i konkrete kundesituasjoner.	Fakta Forståelse Anvendelse

10 retningslinjer for god rådgivningsskikk:

Retningslinjer og krav til kunnskap	Kunnskapsnivå
A. FORBEREDELSE 1. Planlagte kundesamtaler skal være godt forberedt.	Fakta Forståelse Anvendelse
B. INNLEDNING 2. Rolleavklaring: Presenter deg selv, bedriften din og rammene som gjelder for kundesamtalen. Avklar kundens forventninger. Sørg for at det ikke feilaktig skapes inntrykk av at rådene som gis er avhengige eller nøytrale.	
C. BEHOVSKARTLEGGING 3. Behovsavdekking: Innhent nødvendige opplysninger om kunden og kundens behov. - Skadeforsikring: Forsikringsbehov, risiko, livssituasjon og planer. - Finansiell rådgivning: Økonomisk situasjon, forventet økonomisk utvikling og mål for plasseringen, risikoprofil, kunnskap om og erfaring fra aktuelle investeringsområder. 4. Henvisningsplikt: Henvis kunden til andre fagpersoner i situasjoner hvor du ikke har tilstrekkelig kompetanse – avklar eventuelt selv med andre fagpersoner.	
D. LØSNINGSFORSLAG 5. Kunnskapsgap: Legg frem løsningsforslag som er egnet ut fra de behov som er avdekket. Informasjonen skal være korrekt, fullstendig og ikke villedende. Forsikre deg om at kunden har forstått løsningsforslaget. - Skadeforsikring: Gi informasjon om sikkerhetsforskrifter og forebyggende tiltak. - Finansiell rådgivning: Gi grundig informasjon om avkastningsmuligheter, risiko, likviditet/bindingstid og kostnader.	

fortsetter ...

... fortsettelse fra forrige side

Retningslinjer og krav til kunnskap	Kunnskapsnivå
6. Interessekonflikt: Sørg for at kundens interesser går foran bedriftens og dine egne interesser. Vær åpen om forhold som kan ha påvirket løsningsforslaget. 7. Frarådningsplikt: Fraråd løsninger som ikke er i kundens interesse og/eller uforenlige med kundens økonomiske bæreevne. 8. Betenkningsstid: Gi kunden nødvendig tid til å tenke gjennom løsningsforslaget før avtalen inngås. - Finansiell rådgivning: Dette gjelder særlig i de tilfeller der kunden ikke har tatt initiativet til samtalen.	Fakta Forståelse Anvendelse
E. OPPFØLGING 9. Oppfølgingsansvar: Avtal hvordan oppfølging skal skje. Sørg for at avtalen følger bedriftens regelverk og rutiner. - Skadeforsikring: Gjør kunden oppmerksom på egen plikt til å ta kontakt dersom risikobildet endrer seg. 10. Dokumentasjon: Sørg for tilstrekkelig dokumentasjon av kundesamtalen og avtalene som inngås.	

V. 6 • 01.02.18

*Finansnæringens
autorisasjonsordninger*

Hansteens gt. 2, Postboks 2572 Solli, N-0202 Oslo, Telefon +47 23 28 42 00
www.autorisasjonsordningen.no